EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

Immár lészen vártáknak elosztása,
Vitézöknek nevök elszámlálása,
Az basáknak Egör alá szállása,
Nagy romlása és gyakor ostromlása.

Magyarok, vitézök Egör várába,
Főhadnagyok vannak nagy forgódásba,
Vitézöket vártákra elosztásba,
Mint cselekeggyenek, megtanításba.

Mondám, főhadnagy vitéz Dobó István,
Néki társa vitéz Mecskei István,
Pető Gáspár, vitéz Zoltai István,
Vitéz Gergely deák ott jól forgódván.

Az káptalan hadnagya kösztök vala,
Jó Figedi János forgódik vala.
Vártaosztásnak ilyen móggya vala:
Béjáró kapunál kezdötték vala,

Rajta az új bástyáig meghagyának,
Az bástyával öszve béállatának,
Egy héán száz drabantot ott hagyának,
Azok előtt négy főlegént hagyának.

Lám, jó Pestyéni János egyik vala,
Kusztovitt Horvát György második vala,
Gasparit Mihály, Horvát Gergöl vala,
Egyik vártát ezök őrizik vala.

Ez új bástyán fölül tömlöcbástyába,
Ugyanottan egy erős földpalánkba,
Száznegyvenegy drabant álla azokba,
Négy főlegín azok közé béálla:

Szertartással Nagy Bálint és Nagy Antal,
Filöp Dömötör, Kálmán porkolábbal.
Tömlöctől fogván közép kapuiglan,
Kapu nélkül, az Sándor bástyájával:

Ezökbe százhúsz drabantot hagyának,
Vitéz Istvánt, Filöp Andrást ott hagyák.
Gyulai György, Liszkai György állának
Közép kapun, nagy kapuig hagyának.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

A bástyák védőinek lajstroma

A szakasz fő témája

Megkezdődik Tinódi krónikájának második nagy könyve, amely az egri vár tényleges védelmi rendszerének bemutatásával indul. Dobó István és a főtisztek pontos haditerv alapján osztják el a katonákat a bástyákra, kijelölve az első kulcsfontosságú védelmi zónákat (a Bejáró-kaputól a Tömlöc-bástyán át a Közép-kapuig) és az azokért felelős hadnagyokat.

Mi történik ebben a blokkban?

* **430–433. sor:** Tinódi egy klasszikus eposzi előreutalással, ünnepélyes hangvétellel nyitja meg a mű második részét. Világossá teszi, hogy innentől a tettek mezeire lépünk: bemutatja a figyelőhelyek, őrhelyek ("várták") elosztását, a hősök névsorát, a török basák megérkezését és a vár véres, szüntelen ostromlását.

*** 434–445. sor:** Az egri várban hatalmas a nyüzsgés, a főhadnagyok teljes erőbedobással ("nagy forgódásba") dolgoznak. Dobó István és helyettese, Mecskey István mellett a többi híres tiszt is intézkedik: Pető Gáspár, Zoltai István és a zseniális, írástudó Bornemissza Gergely ("Gergely deák") irányítja a katonák elhelyezését és kiképzését. Hozzájuk csatlakozik Figedi János is, aki az egri káptalan katonáit vezeti. A vártaosztást katonai precizitással, a vár legsebezhetőbb pontjánál, a külső Bejáró-kapunál kezdik meg.

*** 446–453. sor:** A Bejáró-kaputól az Új-bástyáig tartó falszakaszra pontosan kilencvenkilenc ("egy híján száz") nehézgyalogost (drabantot) vezényelnek. Élükre négy tapasztalt, bátor tiszthelyettest ("főlegényt") állítanak: Pestyéni Jánost, a horvát származású Kusztovitt Horvát Györgyöt, Gasparit Mihályt és Horvát Gergelyt. Az ő feladatuk ennek a kritikus belépési pontnak a biztosítása.

*** 454–459. sor:** Az Új-bástya feletti szakaszon, a félelmetes Tömlöc-bástyában és a mellette sietősen felépített, fagerendákból és döngölt földből álló erős földpalánkban száznegyvenegy katonát helyeznek el. Ezt a kiemelten fontos, tüzérségileg veszélyeztetett zónát szintén négy tiszt felügyeli: Nagy Bálint, Nagy Antal, Fülöp Dömötör és Kálmán porkoláb.

*** 460–465. sor**: A Tömlöc-bástyától egészen a Belső várba vezető Közép-kapuig tartó védvonalat – amely magában foglalja a Sándor-bástyát is – százhúsz gyalogosra bízzák. Itt Vitéz István és Fülöp András parancsol. Végül magát a Közép-kaput és a mögötte húzódó Nagy-kapuig tartó falszakaszt Gyulai György és Liszkai György hadnagyok védelmére bízzák, akiknek a feladata a belső védvonal makacs megtartása lesz, ha a külső falak esetleg elesnének.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

* **Vártáknak:** Őrhelyeknek, védelmi körzeteknek, bástyáknak (a német Warte szóból).

* **Nagy forgódásba:** Nagy sürgés-forgásban, feszített munkában, tevékenyen.

* **Gergely deák:** Bornemissza Gergely (a deák cím arra utalt, hogy írástudó, tanult ember volt).

* **Drabantot:** Nehézgyalogos zsoldos katonát.

* **Főlegént:** Altisztet, szakaszvezetőt, elit katonát.

* **Földpalánkba:** Két fapalánk közé döngölt földből készült védmű, amely kiválóan elnyelte a török ágyúgolyók becsapódását.

Érdekességek

*** A "négy szem" elve a bástyákon:** Megfigyelhető, hogy Dobó minden fontosabb bástyára és falszakaszra nem egy, hanem pontosan négy főlegényt (altisztet) osztott be. Ez zseniális taktikai húzás volt: az ostrom alatt a bástyák éjjel-nappal tűz alatt álltak, így a négy tiszt váltásban tudott aludni, ellenőrizni az őrséget, irányítani a tüzérséget, és ha egyikük elesett a harcban, azonnal volt, aki átvegye a parancsnokságot anélkül, hogy a katonák pánikba estek volna.

*** A földpalánk mint titkos fegyver:** Tinódi említi a Tömlöc-bástya melletti földpalánkot (455. sor). Bár a kőfalak impozánsabbak voltak, a korban a földből és fából épült palánkok sokkal jobban ellenálltak a nehéztüzérségnek. A rideg kő a becsapódó golyóktól szilánkokra tört, és a repeszek borzalmas sebeket ejtettek a védőkön, míg a rugalmas földpalánk egyszerűen "benyelte" a golyókat, és sokkal gyorsabban lehetett javítani is.

Történelmi háttér

A vártaosztás leírása bizonyítja, hogy az egri vár védelme nem kaotikus kapkodás, hanem a legmodernebb korabeli hadtudományi elvek szerint megszervezett logisztikai művelet volt. Dobó és Mecskey pontosan ismerték a vár gyenge pontjait. Eger ekkor két részből, a Külső és a Belső várból állt. A Bejáró-kapu és a Tömlöc-bástya a Külső vár leginkább sebezhető, északi és nyugati oldalát védték, ahonnan a török rohamok többsége várható volt. Azzal, hogy a Közép-kapunál (a Külső és Belső várat elválasztó kapunál) külön erős egységet hagytak, már előre felkészültek arra a forgatókönyvre is, ha a külső falak leomlanának.

Kérdések

1. Történelem:

Milyen stratégiai megfontolások álltak az mögött, hogy Dobó István a vártaosztást a Külső vár Bejáró-kapujánál kezdte meg, és miért volt fontos a földpalánkok alkalmazása a kőbástyák mellett?

2. Irodalom:

Hogyan funkcionál a Második Rész első négy sora (430–433. sor) klasszikus eposzi előrehangolásként (propozícióként), és miben tér el a hangulata az Első Rész zárásától?

3. Kreativitás:

Képzeld el, ahogy Bornemissza Gergely egy nagy tintás papírtekerccsel a kezében lépked a falakon, és hangosan osztja be a morcos, izzadó katonákat az Új-bástya és a Tömlöc közé. Írd le 3 mondatban, hogyan győzi meg Pestyéni Jánost és Horvát Györgyöt arról, hogy az ő posztjuk a legfontosabb!

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A Bejáró-kapu és az északnyugati falszakasz jelentette a vár leginkább sebezhető, a terep adottságai miatt legkönnyebben megközelíthető pontját, így Dobónak itt kellett a leggyorsabban megszerveznie a védelmet a várható török főrohamok ellen. A kőbástyák mellé emelt földpalánkok azért voltak létfontosságúak, mert a döngölt föld rugalmassága elnyelte a török faltörő ágyúk energiáját – ellentétben a rideg kőfalakkal, amelyek a becsapódásoktól szilánkokra robbantak és halálos repeszesőt szórtak a védőkre.

2. Irodalom:

A 430–433. sorok klasszikus eposzi propozícióként (a téma megjelöléseként) működnek, amely sűrítve összefoglalja a cselekmény elkövetkező, legdrámaibb fordulópontjait: az elosztást, a hősök neveit és magát a pusztító ostromot. Míg az Első Rész vége a morális felkészülés csendes, reményteli és bizakodó hangulatában telt, addig ez a felütés már egy feszült, katonai pontosságú, komor és elszánt atmoszférát teremt, jelezve, hogy a szavak idejét felváltja a kőkemény hadi valóság.

3. Kreativitás:

Gergely deák megállt a szélfútta palánk tetején, és határozottan rácsapott a nehéz papírtekercsre, miközben feszülten a két hadnagy szemébe nézett. „János, György, ne morogjatok a Bejáró-kapu miatt, mert a pasa pontosan látja, hogy ez a vár torka, és ide fogja küldeni a legveszettebb janicsárjait!” – mondta halk, de acélos hangon, miközben a látóhatáron gyülekező török porfelhőre mutatott. „Ha ti itt megtartjátok a vonalat az első rohamnál, a mögöttetek álló ezerötszáz katonának adjátok vissza a hitét, úgyhogy ti vagytok Eger élő pajzsa!”